

Четинды челбыр

ГЫМЫШЕД ГЫАБЕСИ – Рим-пагыччалыгъа ишлемиш ваъад гымышед манут. Гъа са йыгъад дуллух-духъунды вуруъурай.

ГЪАРСЫД КАР ЛИРХЪЕД ДЖЫГАА – джавыдашды Къаануна рухъуд Йинчид хала ад гъарсыд кар лирхъед джыгаа.

ГЫАЗААЗУЛ – джавыдашды чилиылад Иблисед дур (джинешды кьухъды Иблисед).

ДАВЫД – лап дур адбыйды Израилдид пагыччаа, Иудад цихилдиклаады. Йинчире гъанийс чел выд ий, «гъанийды хъуъ хъуд куьлфетбыр мыс-га Израилдид пагыччаагъар дикиси» хъур.

ДАВЫДДЫ ДУХ – гъааса рухъурай Мусудахда, гъис хъуйне, джавыдар инаамиш диъий, «Гъа Давыдды цихилдид хъуъ хъудбишиклаады йишин лазим йиъи» хъур.

ДИБИРЕР – Иерусалимдид Йинчид хала гвалахбыр гъаадбыр. Гъабишды сахъусды гвалах – Йинчид гъарсыд садакьабыр гыгыын виъий. Дибирер, Къаанундире рухъуд кал, са Гъарынды, Мысад шуд, цихилдиклаадыбыр диъий кеэдельэд. Дибирер 12-диъне пай дыгъир ай, гъардире Йинчид хала сыда кьуне гъафте ливерей, гвалахбыр кьуле гыргара.

ДИДИД ДАХЪВДАРБЫР – джавыдаше лаъ халкъад диндид китабыр йиъий: Къаанун, Пайгъампарашды

Китабыр, са ки Нагънибыр кид китаб, са-сад маддыбыр ки ай гъаасад.

ДИДИД МАГЫАЛИМЕР – Къаанун йыхана вацлад на гъа илсанашис ачих ваъад илсанар. Гъасад вахтинди гъабыр цамды калабал виъий, илсанаше йыхана гъурмет хывылкъад.

ЗИЛОТАР – джавыдашды диндид не гъукийметед дерде ад калабал виъи, гъабишис сиенебише джавыдашды дин кафирешиклаа ухтур йигарай. Гъабыр чалиш дишир ай тур туфанг хана халкъ Римдид хыликлаа гехъеэвес.

ИЛСАНАШДЫ ДУХ – баласды Гъасара джу джуу сырхалад дур йиъи. Гъа шыв рухъуд чел виъиди йыхана гъацлаардиш. Са сураа – пайгъампар Даниялды китабак, Йисды Васидид китабырмык кид, кине и, «гъа халляа сигыд кас йиъи» хъур, «Эхир Къияматас Йинчире Гъанийс гъурмет, ашгарвалды, шукур ваъас выси» хъур; Гъадихъван Илсанашды Дух Мусудак кикара. Мадды сураа – джавыдашды чилиыла гъа «эдеми йиъи» рухъуд чел вуруъура. Нагагъ Гъаса рухъуд йиъийнехъун, гъанийе» выдж улуъмехъван ки, гъазыбмыхъван ки илсанар кал йиъи» гъухъус йыгара ай.

ЙИНЧИД ХАЛ – Иерусалимди ад уджуудид хал. Са гъади йиъий джавыдаше кьурбан на мадды диндид гъадатбыр гъаарай, са гъади ягъмиш дуруъурай байрамырмыс. Сихъид гъа Йинчид хал Силийман-пагыччаа йиъий Ми Девир выкьас 10 сен гимадана. Гъаса ешемиш йишид гедене ад Йинчид хал джавыдашды Ирод – айванбыр гъай, гъаммыра аа-уу гид ер шумуд-иди гъаятдис

пай ваъарай. Йинчид халды айванмымы мыс-га балад илсан ягъмиш руъурай, бегедене, Ми Девирдид 70 хъусды сыда Йинчид хал Римдаадыбише вай-виран гыгъыр, геэйири. Гъадыыла хъуъ Йинчид хал луза хыгъырдиш.

КАЛДЫ ГУНДЗМЫД БАЙРАМ – Пасхадыыла хъуъ 7-ды йыгъа вурууд байрам. Гъа йыгъырма ихтияр ай са калды Гундзбыр улес.

КАФИРЕР – Гъасад вахтинди гъааса рухъурай сиене халкъмыхда, джавыдашдыдыыла саваайинди, гъис хъуйне, гъа гедене са джавыд халкъдис ий Йинчире сивигъд Къаанунак кидбыр гъацIад.

КИШДЫ ЙЫГЪ – джавыдашды улджумад йыгъ йиъи. Гъа йыгъа, гвалах джывыгъыр, са Йинчиклаа фикир ваъас ай ихтияр. Джавыдашды цIинды йыгъ виригъ хIуувгъIуди беслемиш руъудаана гъIасаб руъурай, гъадыыла улджумад виригъ лаабхIыдаа кишды йыгъад виригъ люувурчIемаа гвалах ваъас ихтияр вылцIаардиший. Гъасад вахтиндыы гылды гвалахбыр гъаъас руъурди кишды йыгъа, гылдыбыр джугъIурди.

КЪААНУН – Библиедид хъуд лап къуъуънед китаб. Гъа китабырмыра дуънйаа халкъ выгъыд кал ихтилат гъаъара, сахъусды миъминешиклаа-мисгинешиклаа ихтилат гъаъара, Йинчид сесед ун йишид не Гъание гухъудбыр гъаъад. Хъели гъаммык джавыдар гылаа дишидбыр диъди ки, шууна Йинчире гъабыр Египетдаа азад хыдыгъырди не Хъвалестинадид накъвбыр вырди. Гъадыыла саваайинди, гъаммык ки, эвелды заманадыы Йинчире джавыдашды

улмутдис выд 10 сахъусды тапширма, шууна халкъ ешемиш викисди не диндид рахъIбыр шууна къуле гыргасди. Джавыдашды динди Къаанун ара кид китабна гъIасаб гъаъара, гъадире шив рухъурди сиенебише гыгъын лазим ий. Къаанунахда «Мысад Къаанун» хъур ки рухъурай, гъис хъуйне ара кид тапширмабыр Йинчире Мысаала тиниъ сигыр ай. Гъа Мысара ий джавыдар Египетдаа гъаъ хъыдгъыд.

ЛЕВИТЕР – дибирер диш, амма Йинчид хала шукур ваъади макъамбыр рыхIыд на садакъадис гъарсыр ад гъIайванмар гъIазыр гъаъас куъмег гъаъад илсанар. Гъабише Къаанун хIаIаIр выгъыр, гъадид магъIалимер ки диъий. Гъааса гъаъас ихтияр ад са Левийды хъуъ хъудбишис йиъий. Левий, хъуйне, Израилдид халкъдид бин гихъид 12 цихилмыклаа сабыйдыдид къухъды йиъий. «Левитер» хъур лакъаб ки гъанийды дуруула лихъид ий.

МУСУД – джавыдаала «йагъламиш гыгъыд» рухъуд чѐл виъи, йагъламиш гыгъыд, хъуйне, «Йинчире кеэтир адбыр диъи» рухъудбишис ий. Къаанундид не пайгъампарашды китабырмыра рухъуд кал, Йинчире сигыр ад эдеми. Гъасад вахтинди джавыдаше Мусуд йыркын гуъзет гъаъарай, «гъание джваIр римдаадыбишды хыликлаа азад даъаси» хъур, «гъание Йинчид пагъIчаалыгъ ваъаси» хъур.

НАГЪИНИБЫР – гъааса рухъура 150-ды джавыдашды диндид нагъИнимыхда, йисды Васидид къылзи китабак кид гъабыр са-садбыр Йинчихъде шукур выгъыниклаадыбыр и улуъмеклаа гехъеэдыдыыла,

маддыбыр Гъанийды кьуетеклаады на хьыдгыныклаадыбыр йиѐи, я ки куѐмег ягъаа дилегбыр йиѐи.

НАЛУГ СЫТА ГЪАЪАДБЫР (ЯГЪМИШ ГЪАЪАДБЫР) – ерли илсанашиклаады эдеми йиѐи, Хъвалестинади Рим-пагычаалыгъдид хазныди руѐуд налугбыр лабшуд. «Кафир Римдид ихтиярахъван гвалах ваѐара» хур гъабыр джавыдашис кѐвалѐе диѐий (Къаанундире Римдихъван сытаады гвалахбыр гъаѐас ихтияр вылѐардиѐий). Налуг ягъмиш гъаѐадбише, хъуйне, гъала лазим йиѐидыхъабалад налуг лабшураи, артухды джавашис салтара.

ПАЙГЪАМПАРАР – Йинчид чѐл убрумыра лувшур, гъа илсанашде рухъудбыр. Пайгъампараше Йинчире гухъуд гъаѐ рухъураи, гъанийе икърар диш рухъураи, бегеде хад хъыга рухъураи, писвалды мываѐ рухъураи. Баласды джавыдашды пайгъампараше килхъерей Йинчире джаваршиыла тиниѐ рухъуд ихтилатбыр. Гъаасад вахтинди пайгъампарашды китабыр лаѐ-хъуѐ халкъарай.

ПАСХА – джавыдашды эр кьухъдыбыды байрам виѐи, джухъды халкъ Мысад джыбра хъуна Египетдид хыликлаа гиибхъуд йыгъа вуруѐуд. Гъар сыда апрель вазыра вуруѐуд виий гъа байрам. Гъа йыгъа улесды садакъады гывырсыр вуругад гилириклаа гыѐын лазим иѐ.

САДУКЪЫЙЕР – гудж хъудбыды диндид къафла виѐий джавыдашды Гъаса ад вахтинды. Са-сад садукъыйер Сахъусды дибирер ки диѐий. Гъабише, фарисейеше кал, Къаанундик кидбыр ѐам ки чѐир джыѐыр рыкъаа ийерей. Амма садукъыйеше

мадды китабырмыс – яни пайгъампараше кихъидмыс – ул вырыхъырдиѐий. Дыркыдбыр лухъѐуѐреды ки гъабыр инаамиш диѐий Къаанундик гъадиклаа шывга кидишдыыла.

САХЪУСДЫ ДИБИР – кьухъдыбыды джавыдашды дибир. Къаанундире са гъанийе иѐ ихтияр вылѐад са-сад уджуудид гвалахбыр гъаѐас Йинчид Халды ара кид уджуудид джигиди аѐус.

САХЪУСДЫ ДИБИРЕР – балана кал илсиндире гъурмет хывылкъад дибирер, гъабишдаа гъукийметед гвалахмык кидхас ки руѐураи. Гъаасад вахтинди гъабыр баласдыбыр ѐамды калды дур-ун ад цихилмыклаадыбыр диѐий.

СИНАГОГА – джавыдашды килисе виѐи, гъади джавыдар гъар кишды йыгъа Диндид дахъвтарбыр кылле гъаѐас хур на куб ваѐас хур ягъмиш дуруѐураи. Гъаасад вахтинди гъаасад килисебыр гъар джавыдар ешемишды шегъерди ай.

СИНЕДРИОН – кьухъды джавыдашды мислагъат гъаѐад маджлист виѐи. Гъа маджлист 70-ды эдемиеклаа кеѐир ад виѐий, баладбыр диндид гвалахбыр кьуле гыргад бишиклаады. Синедрионара гъукийметед гвалахмыд ки меслагъатбыр гъаѐарай, дивындыд ки. Амма Гъаасад вахтинди Синедрионад ихтиярбыр Римдире кьул диѐийне кьуле руѐураи. Римдире ки джавыдашды хатир адга джыѐыр, Синедрионад гвалахмыс убур вылѐарай.

СУННАТ – Йинчид не джавыд-джамахъид арыди сыный-банаа вишид асире рухъуд кал, гъар сахъусды гухъуд дух суннат гыѐын лазим йиѐий.

Дукарар дуьхуьд мьедхьусды йыгъа суннат даьарай, гъаади дур ки лирхьерей ГьАасад вахтинди.

ТЕТРАРХ (юкьудхьусды къатІылды иесси) – суьхьде са еред юкьудхьусды къатІ хылихьде гид эдемиед дур ий. Джьбраана гъа дур сиене Римдаады къухьдыбишыы лихьири. Ирод-пагыІчаагъад кьІвар дух – Ирод Антипа на Филипп – ГьАасара ихтилатбыр гъагъад вахтиндыы Хьвалестинади гъаасад иессиер диьий.

ТУУБА – Йинчид улихьде джухьды тахсир хІываІ хакьын на суьхдед ешаайиш дегиш гыгъын.

ФАРИСЕЙЕР – ГьАасад вахтиндид джавыдашды диндид сабыйды къафла. Фарисейеше Къаанундик шыв киди, гъабыр дуьб-дуьзене гъагъад ий, са шыв-га дегиш гъагъас джывыр. Гъабыр халкъдире ки гьІурмет хывкъыр адбыр диьий, джваІр ки «джваІр гъаасад дуьзды на сертне дин кьуле гыргадбыр диьий» хьур дамах хадбыр диьий.